

Kunnskapsdepartementet

Veileder

Veileder for departementenes arbeid med kompetansebehov

Innhold

1	Målgruppe og formål	3
2	Departementenes ansvar og KDs rolle	5
3	Departementenes handlingsrom og samarbeid med KD	7
3.1	Behov for økt utdanningskapasitet ved universiteter og høyskoler	8
3.2	Behov for studieplasser ved fagskolene	9
3.3	Samarbeid om læringsutbytte	9
3.3.1	Kvalifikasjonsrammeverk – læringsutbytte	10
3.3.2	Samarbeid om læringsutbyttet i universitets- og høyskole- utdanning	10
3.3.3	Samarbeid om læringsutbyttet i fagskoleutdanning	12
3.4	Ny samarbeidsarena mellom departementene og KD	13
3.5	Årshjul for kompetanse- og utdanningspolitikk	14
4	Beskrivelse av utdanningssystemet	18
4.1	Videregående opplæring	19
4.2	Fagskoleutdanning	20
4.3	Universitets- og høyskoleutdanning	21
4.4	Dimensjonering av studiekapasitet	22
4.4.1	Dimensjonering av universitets- og høyskoleutdanning	23
4.4.2	Dimensjonering av fagskoleutdanning	23
5	Instanser underlagt Kunnskapsdepartementet	25
5.1	Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir)	26
5.2	Statens lånekasse for utdanning (Lånekassen)	26
5.3	Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT)	27
5.4	Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør	27
5.5	Utdanningsdirektoratet (Udir)	28

6 Råd og interesseorganisasjoner	29
6.1 Kompetansepolitisk råd	30
6.2 Nasjonalt fagskoleråd	30
6.3 Universitets- og høyskolerådet (UHR).....	30
6.4 Råd for samarbeid med arbeidslivet (RSA)	31
6.5 Regionale kompetansefora	31
7 Godkjenning av utenlandske utdanninger og yrkeskvalifikasjoner	32
7.1 Yrkesgodkjenning – yrkeskvalifikasjonsdirektiv	33
7.2 Godkjenning av utenlandsk utdanning	33
7.2.1 Godkjenning av utenlandsk høyere utdanning	33
7.2.2 Generell godkjenning av utenlandsk fagskoleutdanning.....	34
7.2.3 Godkjenning av utenlandsk fag- og yrkesopplæring	35
8 Ressurser og datakilder	36
8.1 Tilstandsrapportene for høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning	37
8.2 Kandidatundersøkelsene	37
8.3 Arbeidsgiverundersøkelsene	38
8.4 Samordna opptak.....	38
8.5 Database for statistikk om høyere utdanning DBH og DBH-F	38
8.6 NAVs bedriftsundersøkelse.....	39
8.7 Studiebarometeret	39
9 Andre kilder til statistikk og analyser	40
9.1 Kompetansebehovsutvalget	41
9.2 NHOs kompetansebarometer	41
9.3 Statistisk sentralbyrå	41
9.4 Grunnskolens informasjonssystem	42
9.5 Utdanning.no og vilbli.no	42
10 Forkortelser og lenker	43
11 Sentrale meldinger	45

1 Målgruppe og formål

Målgruppen for denne veilederen er departementsansatte.

Veilederens formål er å forenkle samarbeidet mellom Kunnskapsdepartementet (KD) og de andre departementene om samfunnets behov for utdanning og kompetanse.

Veilederen skal være et verktøy for å oppnå formålet, gjennom å

- tydeliggjøre sektordepartementenes ansvar og KDs rolle (kap. 2)
- vise departementenes muligheter for å påvirke dimensjonering av, og innhold i, høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning (kap. 3)
- skape en felles referanseramme gjennom kunnskapsgrunnlaget (øvrige kapitler)

Det er kapittel 1-3 som utgjør selve veilederen, mens hensikten til de øvrige kapitlene er å gi leseren mulighet for fordypning og oppslag. Kapittel 4 og utover gir en oversikt over hva høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning er, hvordan dette systemet er organisert og ulike ressurser som er knyttet til disse sektorene. Utover en kortere omtale av videregående opplæring i kapittel 4.1, dreier veilederen seg i hovedsak om høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning. Bakgrunnen for dette er at fylkeskommunene har ansvaret for opplæringen og dimensjoneringen på videregående nivå.

2 Departementenes ansvar og KDs rolle

KD har det overordnede ansvaret for utdannings- og kompetansepolitikken. De fleste beslutninger som angår kompetanse fra høyere utdanning (universiteter og høyskoler) og høyere yrkesfaglig utdanning (fagskoler) i Norge, skjer ved utdanningsinstitusjonene. Det ligger i samfunnsoppdraget til universiteter, høyskoler og fagskoler å utdanne kandidater i samsvar med kompetansebehovet i et arbeidsliv i kontinuerlig endring, forårsaket av blant annet teknologisk utvikling, endringer i næringsstrukturer eller akutte, inngripende hendelser.

Institusjonene har hovedansvaret for å dimensjonere opptaket på de enkelte utdanningene. Regjeringen har imidlertid det overordnede ansvaret for den samlede kapasiteten i høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning.

Departementenes ansvar er å:

- vurdere behovet for kompetanse i sine respektive sektorer
- følge opp prioriterte behov på egnet vis slik denne veilederen beskriver

3 Departementenes handlingsrom og samarbeid med KD

I dette kapitlet beskrives det hvordan kompetansebehov eller forslag knyttet til utdanningene kan følges opp av departementene.

Overordnet kan man si at både myndighetene og universitetene og høyskolene og fagskolene kan påvirke hvor mange studieplasser det skal være i Norge innenfor en utdanning, og dermed påvirke hvor mange mennesker som utdannes og hvilken kapasitet Norge har på dette. Derimot er det institusjonene selv som styrer innholdet i utdanningene (med få unntak, se kap. 3.3.1 og 3.3.2). For departementenes handlingsrom gjelder derfor følgende generelle tommefingerregler:

- Muligheten til å påvirke utdanningskapasiteten i Norge for et fagfelt er relativt stor.
- Muligheten til å påvirke innholdet i en utdanning er relativt liten.

Departementene bør også være bevisste på at det tar tid fra et innspill om dimensjonering/kapasitet/studieplasser kommer til det eventuelt kan iverksettes, og deretter gir ferdigutdannete kandidater.

Kunnskapsdepartementet forholder seg til årshjulet i den ordinære budsjettprosessen og trenger også tid på å sikre en god behandling i tråd med de rammene høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning opererer innenfor. Bakerst i dette kapitlet er det et årshjul som beskriver relevante arenaer, aktiviteter og (budsjett) frister som departementene kan benytte i planleggingen når de ønsker å påvirke dimensjonering av, og innholdet i, høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning. Ettersom de er ulikt organisert, er henholdsvis universiteter og høyskoler og fagskoler omtalt separat nedenfor.

3.1 Behov for økt utdanningskapasitet ved universiteter og høyskoler

Når ett eller flere departementer fremmer forslag som innebærer økt studiekapasitet, det være seg forslag som inngår i meldinger eller strategier, eller isolerte forslag om midler til studieplasser, må det/de aktuelle departementet/-ene kontakte KD så tidlig som mulig i prosessen. Det gjelder både for satsingsforslag som departementene selv ønsker å fremme, eller som de ønsker at KD skal fremme. Grunnen til at det er viktig med tidlig kontakt, er at KD må se ulike innspill i sammenheng og vurdere dem opp mot de samlede kompetansebehovene. KD må også ha reell mulighet til å gjøre nødvendige vurderinger og beregninger. Videre må alle forholde seg til årshjulet for statsbudsjettet. Universitetene og høyskolene har for eksempel frist 1. november hvert år for å fremme satsingsforslag til statsbudsjettet to år etter. For at KD skal ha tid til å vurdere å fremme forslag i marskonferansen etter innspill fra andre departementer, må også disse foreligge tidlig i desember.

Om det i statsbudsjettet settes av midler til økt studiekapasitet, har KD ansvar for å fordele midlene til det enkelte universitet eller høyskole. KD må vurdere fordelingen ut fra en rekke faktorer som søkertall, kapasitet ved de aktuelle institusjonene

(faglig tilsatte, undervisningslokaler ol.), samt oppfyllelse av kandidatmåltall¹ og praksisplasser der det er relevant. Dersom kapasitetsøkningen er øremerket et fagområde som er relevant for et annet departement, kan det innhentes innspill fra det aktuelle departementet og andre myndigheter om regionale kompetansebehov. Beslutningen om den konkrete fordelingen ligger imidlertid hos KD.

3.2 Behov for studieplasser ved fagskolene

Tilskuddsordningen for driftsmidler til fagskolene forvaltes av Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir), og det er HK-dir som fordeler driftstilskuddet, inkl. studieplasmidler, til fylkeskommunene, som deretter tildeler midlene til fagskoletilbud i eget fylke.

Studieplasmidler til fagskolene har blitt fordelt på ulike måter siden dagens tilskuddsordning for driftsmidler til fagskolene ble innført i 2018. Fremover vil departementet legge opp til at midlene fordeles på bakgrunn av lokale, regionale og nasjonale kompetansebehov, i tillegg til kapasitet i fagskolene.

Fylkeskommunene søker HK-dir om studieplasmidler etter en gjennomgang av kompetansebehov og kapasitet i eget fylke. Fylkeskommunene skal innen 15. september legge ut informasjon på egne nettsider om mulighet for fagskoler til å søke om driftsmidler for påfølgende kalenderår. Fagskolene har frist til 15. desember med å søke fylkeskommunene om midler. Systemet bygger opp under fylkeskommunene som kompetansepolitisk aktør, og at fagskolene skal tilby utdanninger som arbeidslivet etterspør. Fordelingen av studieplasser skal skje i et samspill mellom arbeidsliv, fagskoler og myndigheter for å sikre at nye studieplasser treffer kompetansebehovene i arbeidslivet best mulig. Nasjonale myndigheter kan legge føringer for fordelingen av studieplasser for å sikre at nasjonale behov blir ivaretatt.

3.3 Samarbeid om læringsutbytte

Kunnskapsdepartementet mottar av og til ønsker fra andre departementer om at enkelttemaer løftes frem enten, i bestemte utdanninger eller i utdanningene generelt. Bakgrunnen kan være et strategiarbeid, en melding til Stortinget eller at et bestemt tema er aktualisert i offentlig debatt. Departementer kan ha legitime behov for kompetanse for å nå sine sektorpolitiske mål, og kan sitte på verdifull informasjon som kan gi retning for utdanningenes relevans. Samtidig er det viktig å være klar over at det er begrensninger på både i hvilken grad og hvordan innholdet i utdanninger, og dermed læringsutbyttet, kan endres. Det er viktig å kjenne til disse begrensningene før man ev. arbeider for å endre læringsutbyttet for en utdanning.

1 Fra 2014 har Kunnskapsdepartementet fastsatt kandidatmåltall for helseutdanningene og lærerutdanningene. Dette er utdanninger der det er særlig viktig at sektoren når målene for å møte behovet i samfunnet. Kunnskapsdepartementet regulerer antallet kandidater i disse utdanningene. Kandidatmåltallet er et minstekrav til antallet uteksaminerte kandidater fra den enkelte institusjonen. Kunnskapsdepartementet går gjennom bruken av kandidatmåltall og vurderer alternative virkemidler, jf. Meld. St. 19 (2020– 2021) Styring av statlige universiteter og høyskoler

Diskusjoner om innhold i høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning bør knyttes til kandidatens læringsutbytte, fremfor til input-faktorer som mengdekrav eller krav til bestemte emner og antall studiepoeng i utdanningene.

3.3.1 Kvalifikasjonsrammeverk – læringsutbytte

Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR) ble vedtatt i 2011. Det bør brukes som utgangspunkt for å drøfte og formidle krav til kompetanse.

Utviklingen av NKR er i stor grad et resultat av europeisk samarbeid, og NKR er knyttet til både EUs kvalifikasjonsrammeverk (EQF) og til kvalifikasjonsrammeverket som gjelder for høyere utdanning i Bologna- samarbeidet i Europa (QF-EHEA).

I NKR er det fastsatt krav til overordnet læringsutbytte på alle nivåer i utdannings-systemet.² For utdanningene er det også fastsatt læringsutbyttebeskrivelser i tråd med NKR, det vil si at de overordnede læringsutbyttebeskrivelsene skal være tilpasset det aktuelle faget eller fagområdet.

Utdanninger i høyere utdanning som har rammeplaner, har et ekstra nasjonalt ledd mellom de overordnede læringsutbyttebeskrivelsene i NKR og dem i institusjonenes egne studieplaner.

3.3.2 Samarbeid om læringsutbyttet i universitets- og høyskoleutdanning

Detaljstyring av det faglige innholdet i høyere utdanning er i strid med prinsippet om akademisk frihet og universitets- og høyskolelovens (uhl) bestemmelse om at universiteter og høyskoler ikke kan gis "pålegg eller instruksjoner om læreinholdet i undervisningen og innholdet i forskningen eller i det kunstneriske og faglige utviklingsarbeidet".³

Som nevnt over er Kunnskapsdepartementets styring av innholdet i høyere utdanning knyttet til Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR), som beskriver det overordnede læringsutbyttet, dvs. sluttkompetansen, for de ulike utdanningsnivåene. Derfor må beskrivelser av innholdet i utdanningene tilfredsstillende læringsutbyttet til den aktuelle nivåbeskrivelsen i NKR. I tillegg er det i universitets- og høyskoleloven og tilhørende forskrifter satt krav til kvalitetssikring og akkreditering. Sistnevnte omfatter blant annet krav til ansattes kvalifikasjoner. Uhl gir også hjemmel for å fastsette nasjonale rammeplaner⁴ for enkelte utdanninger der det av hensyn til yrkesutøvelsen er spesielt viktig at kandidatene kan det samme. Bruk av rammeplaner og andre reguleringer er omdiskutert⁵, men er en måte å sikre at utdanningene gir et relevant og sammenliknbart læringsutbytte.

Helse- og sosialfagutdanningene styres for eksempel gjennom en overordnet rammeplan og nasjonale retningslinjer for de enkelte utdanningene. Systemet ble

2 Forskrift om Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring og om henvisning til Det europeiske kvalifikasjonsrammeverket for livslang læring

3 Universitets- og høyskoleloven § 1-5 tredje ledd

4 En rammeplan for høyere utdanning er en nasjonal plan fastsatt i forskrift av Kunnskapsdepartementet. Planen beskriver læringsutbytte, faglig innhold, oppbygging og gjennomføring av profesjonsutdanninger, og er i dag en forskrift til uhl § 3-2 annet ledd.

5 Meld. St. 19 (2020–2021) Styring av statlige universiteter og høyskoler

innført i 2017 etter at flere stortingsmeldinger anbefalte å bedre den nasjonale samordningen. Utviklingsarbeidet er organisert i RETHOS-prosjektet.⁶

Tradisjonelt har lærerutdanningene vært underlagt sterk styring fra departementet, både på struktur og innhold. De siste ti årene er den sentrale styringen redusert, og rammeplanene er blitt mer overordnet. I forskriften står det at utdanningene skal bygge på læreplanverket og opplæringsloven.

BFDs arbeid med barnevernet avdekket behov for økt kompetanse i barnevernstjenesten, og det har blitt innført krav om masterkompetanse fra 2021 for å kunne utføre en rekke oppgaver i barnevernet. Derfor var det nødvendig å styrke utdanningstilbudet for slik at det skulle bli et tilstrekkelig antall kandidater for arbeid i barnevernet. KD har samarbeidet med barne- og familiedepartementet for med å opprette to nye utdanninger som har fått nasjonale retningslinjer, og om øremerkede studieplasser til disse utdanningene. Noen utdanninger fører også til yrker som er underlagt yrkeskvalifikasjonsdirektiv. For slike utdanninger må fagmiljøene sørge for at de samsvarer med føringer gitt i rammeplan eller direktiv.

Boks 3.1 Samarbeid om helse- og sosialfagutdanningene (RETHOS)

Innholdet i profesjonsutdanningene er gjenstand for stor oppmerksomhet. Både politikere, media og ikke minst tjenestene man utdanner til er opptatt av hva yrkesutøverne kan etter fullført utdanning. I 2017 ble det innført et nytt styringssystem for helse- og sosialfagutdanningene, med mål om å sikre at utdanningene er fremtidsrettet og i tråd med tjenestenes kompetansebehov. Gjennom dette styringssystemet får både tjenestene og brukerne økt innflytelse på det faglige innholdet i utdanningene.

Styringssystemet har tre nivåer:

- Universitets- og høyskoleloven gir hjemmel for faglig styring av utdanningene gjennom rammeplaner
- Forskrift om felles rammeplan for alle grunnutdanningene. Rammeplanen fastsetter felles formål og felles innhold for alle grunnutdanningene. Den setter også rammer for arbeidet med retningslinjer for hver enkelt utdanning
- Retningslinjer for hver enkelt utdanning.

Arbeidet med utvikling av nasjonale faglige retningslinjer er et samarbeid mellom Kunnskapsdepartementet (KD), Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID), Barne- og familiedepartementet (BFD) og Helse- og omsorgsdepartementet (HOD). Det er organisert som et prosjekt med en styringsgruppe bestående av representanter fra involverte departement og som ledes av KD. Det er satt ned en programgruppe for hver utdanning. I programgruppene som utvikler de nasjonale retningslinjene er det like mange representanter fra universiteter og høyskoler som det er fra tjenestene man utdanner til. KD vil i samarbeid med departementene i styringsgruppen gjennomføre en evaluering av det nye styringssystemet (RETHOS) innen 2025.

6 Siden høsten 2017 har det pågått arbeid for å utvikle nasjonale retningslinjer i helse- og sosialfag. Retningslinjene skal definere en minstestandard for kompetanse.

Boks 3.2 Lærerutdanningene

KD har fastsatt én rammeplan for hver av de åtte lærerutdanningene. De enkelte fag og emner i utdanningen er nedfelt i nasjonale retningslinjer. Både rammeplan og retningslinjer har læringsutbyttebeskrivelser. Retningslinjene utvikles som et faglig samarbeid koordinert av Universitets- og høyskolerådet (UHR). De er ikke forskriftsfestet og arbeidet involverer ikke KD. Ingen departementer kan kreve å få påvirke fag- og temainnholdet i lærerutdanningene. Eventuelle innspill til fag og emner i lærerutdanning må rettes til prosessene som UHR har ansvar for. Kunnskapsdepartementet startet i 2022 en prosess for å redusere rammeplanstyringen av lærerutdanningene.

3.3.3 Samarbeid om læringsutbyttet i fagskoleutdanning

KD har ingen detaljstyring av det faglige innholdet i høyere yrkesfaglig utdanning ut over innholdet i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR), som beskriver det overordnede læringsutbyttet, dvs. sluttkompetansen, for de ulike utdanningsnivåene. I tillegg er det i fagskoleloven og tilhørende forskrifter satt krav til kvalitetssikring og akkreditering. Sistnevnte omfatter blant annet krav til ansattes kvalifikasjoner.

Noen fagskoleutdanninger er også underlagt eller påvirket av forskrifter og føringer gitt fra andre departement. Noen eksempler er:

- Justis- og beredskapsdepartementet utvikler forskrift om brann- og redningsutdanning.⁷
- Direktoratet for byggkvalitet har byggesaksforskrift om krav til utdanning og praksis i byggenæringen.⁸
- Sjøfartsdirektoratet fastsetter forskrift om kvalifikasjoner og sertifikater for sjøfolk.⁹

Et viktig kjennetegn med de høyere yrkesfaglige utdanningene, som fagskolene har ansvar for, er at de er utviklet i nært samarbeid med arbeidslivet.

Fagskolene skal både bidra til et kompetanseintensivt arbeidsliv gjennom faglig påfyll for dem som allerede er i arbeid, og tilby utdanning for dem som har ambisjoner om mer utdanning etter videregående opplæring.

7 Ny fagutdanning for brann og redning | Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (dsb.no)

8 § 11-3. Krav til utdanning og praksis – Direktoratet for byggkvalitet (dibk.no)

9 Kvalifikasjoner og sertifikater for sjøfolk – Sjøfartsdirektoratet

Det er ikke hjemmel for å fastsette rammeplaner eller nasjonale planer for høyere yrkesfaglig utdanning. Nasjonalt fagskoleråd har koordinert et arbeid der fagskoler har blitt enige om felles læringsutbytte i noen utdanninger, og nedfelt dette i felles planer. Disse kan man finne på Nasjonalt fagskoleråds nettside: <https://fagskoleradet.no/nasjonale-planer>

Departementene kan ha dialog med nasjonale fagråd om utviklingen av sine fagfelt. Det er også eksempler på at departement er observatører i fagrådene, som Landbruks- og matdepartementet i Fagråd for grønne fag. Helsedirektoratet er observatør i Fagråd for helse- og oppvekstfag. Sjøfartsdirektoratet har to medlemmer i Fagråd for maritime fag. Fagrådernes nettside er her: Nasjonale fagråd (fagskoleradet.no).

3.4 Ny samarbeidsarena mellom departementene og KD

KD oppretter fra høsten 2022 en samarbeidsarena med de øvrige departementene, om analyser og kompetansebehov med møter to ganger i året:

1. Et informasjonsmøte i juni der aktuelle analyser om høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning blir presentert.
2. Et innspillmøte i oktober der departementene kan diskutere fremtidige behov for kompetanse og fellesskapets behov for ulike analyser.

Her vil det være anledning til å diskutere hva de ulike departementene har behov for av analyser, samt presentasjon av analyser som blir gjort av blant annet HK-dir.

3.5 Årshjul for kompetanse- og utdanningspolitikk

For å gi en oversikt over viktige frister og datoer gir vi her en oversikt over faste aktiviteter. I tillegg til årlige hendelser kommer det også andre rapporter og analyser av høy relevans.

Tabell 3.1 Oversikt over relevante faste aktiviteter i kompetanse- og utdanningspolitikken

Måned	Aktivitet	Merknad
Januar	Årlig kontaktkonferanse for forskning, høyere utdanning, holdes andre tirsdag etter nyttår.	Departementsrådene fra alle departementene blir invitert. Faste deltakere er universitets- og høyskolerektorer, styreledere, Norges forskningsråd, Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse, m.fl.
	Materialet til marskonferansen leveres Finansdepartementet i løpet av januar.	KD må få kopi av satsingsforslag departementene sender FIN som er relevante for KD
Februar	Lansering av Studiebarometeret for universitets- og høyskoleutdanning (se omtale i kap 8.6).	Studiebarometeret er en nasjonal spørreundersøkelse om studentenes oppfatninger av kvaliteten i studieprogrammer ved norske høyskoler og universiteter.
	Universiteter og høyskoler rapporterer data til HK-dir, som publiserer dem i Database for statistikk om høyere utdanning (DBH).	Dataene blir tilgjengelig omgående.
Mars	Marskonferanse	Avsettes en profilpott for nye reformer og satsinger i neste års budsjett. Første gjennomgang av departementenes profilforslag.
	Sluttstatistikk fra Samordna opptak (SO).	SO er en del av HK-dir og koordinerer opptaket til grunnutdanninger ved universiteter, høyskoler og fagskoler.
	Fagskoler rapporterer data til HK-dir, som publiserer dem i DBH- Fagskolestatistikk (DBH-F).	Dataene blir tilgjengelig omgående.
	Materialet til Revidert nasjonalbudsjett (RNB) leveres til Finansdepartementet i løpet av mars	I hovedsak regelstyrte endringer og forslag som er begrunnet i uforutsette forhold. .

Måned	Aktivitet	Merknad
April	15. april: Søknadsfrist til Samordna opptak til høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning.	HK-dir har ansvar for de samordnede opptakene
	Ca. 25. april: Søkertall til høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning i Norge foreligger	Søkertallene blir mye omtalt i media.
Mai / juni	Tilstandsrapport for høyere utdanning og Tilstandsrapport for høyere yrkesfaglig utdanning lanseres.	Tilstandsrapportene publiseres av HK-dir. Rapporten for høyere utdanning er en del av grunnlaget for KDs etatsstyring av statlige universiteter og høyskoler, for dialogen med de private institusjonene. Rapportene danner også grunnlag for budsjettarbeid og politikkutvikling
	KD har møter med HK-dir om analyser.	Møte er om pågående analyser og behov for nye analyser.
	Etatsstyringsmøter med universiteter, høyskoler og underliggende statlige virksomheter.	Styringsdialogen med universiteter og høyskoler skjer ved møter hvert annet år og skriftlig hvert annet år.
	Hovedopptak til fagskole-utdanning.	Samordna opptak (SO) har ansvar også for opptak til fagskoler.
Juni	Møte med andre departementer for å informere om relevante tall, analyser og annen informasjon. Oppfølging av bestillinger fra møtet i oktober og gjennomgang av andre analyser som er gjort samme vår.	
	KDs innspill til rammefordelingskonferansen sendes til FIN i slutten av juni.	KD og aktuelt departement har løpende dialog ila. mai om ev. satsingsforslag som er ført til profil.
Juli	25. juli – Hovedopptak til høyere utdanning.	HK-dir ved Samordna opptak (SO) har ansvar for dette.

Måned	Aktivitet	Merknad
August	Augustkonferansen	Endelig fordeling av profilpotten til nye reformer og satsinger.
	15. august: Fagskoler rapporterer data til HK-dir, som publiserer dem (i DBH-F).	Dataene blir tilgjengelig omgående.
Septem-ber	Studiebarometer for fagskole-utdanning legges fram omtrent på denne tiden.	Her får vi vite hva studentene mener om kvaliteten på studie-programmene.
Oktober	Møte med andre departement for å diskutere behov for tall, analyser og annen informasjon. Det er også rom for å diskutere kompetansebehov.	Her kan KD få innspill fra andre departement om analysebehov, forberede møte som skal være i november med HK-dir
	15. oktober: Universiteter, høyskoler og fagskoler rapporterer data til DBH og DBH-F.	Dataene blir tilgjengelig omgående.
	1. oktober: GSI registrerer data.	Grunnskolens Informasjons-system (GSI) samler inn data om grunnskolen. Der finnes blant annet informasjon om følgende temaer: elevtall, årstimer, ressurser, spesialundervisning, språklige minoriteter, målform med mer.
November	1. november – universiteter, høyskoler og andre underliggende virksomheter har frist til å fremme satsingsforslag til statsbudsjettet to år etter.	
	KD har møte med HK-dir om de analyser de gjør av universitets- og høyskoleutdanning og fagskoleutdanning.	Dette er et internt møte, men innspill kan gis KD før dette møtet.
	Nasjonal fagskolekonferanse arrangeres i regi av HK-dir.	Årlig konferanse
	Utdanningssektorens årskonferanse.	Konferansen arrangeres av HK-dir og Udir. Deltakelse på arrangementet krever personlig invitasjon fra statsrådene, som formelt sett blir vertskap for konferansen

Måned	Aktivitet	Merknad
Desember	Slutten av desember: Data om grunnskolen blir offentlige tilgjengelige i GSI.	Informasjon blir gjort tilgjengelig for alle.
	Før jul – departementer orienterer KD om forslag til økt utdanningskapasitet ifm. forberedelse til marskonferansen.	Det er viktig å etablere dialog så tidlig som mulig for å sikre en god behandling av sakene.

4 Beskrivelse av utdanningssystemet

Alle som har fullført grunnskolen, har rett til videregående opplæring som fører fram til studie- eller yrkeskompetanse, fag- eller svennebrev. Med studiekompetanse kan man gå videre til en universitets- eller høyskoleutdanning og en del av fagskoleutdanningene. Med yrkeskompetanse, fag- eller svennebrev kan man søke seg videre til fagskoleutdanning eller inn i noen utdanninger ved universiteter og høyskoler gjennom y-veien.

Universitetene, høyskolene og fagskolene er selv ansvarlige for at kvaliteten i utdanningene de tilbyr, er god. Universitets- og høyskoleloven (uhl) § 1-6 og fagskoleloven § 5 stiller også krav om at institusjonene skal ha et internt system for kvalitetssikring som skal sikre og videreutvikle kvaliteten i utdanningen.

NOKUT har ansvaret for å kvalitetssikre høyere utdanning og yrkesfaglig utdanning. Se kap. 5.3.

Kompetansereformen – *Lære hele livet*¹⁰ og arbeidslivsrelevansmeldingen¹¹ fremhever økt åpenhet og tilgjengelighet av høyere utdanning for studenter i alle aldre. Det skal legges til rette for utdanning uavhengig av livssituasjon og bosted. Målet med kompetanspolitikken er at ingen skal gå ut på dato som følge av manglende kompetanse, og at gapet mellom arbeidslivets kompetansebehov og den kompetansen arbeidstakerne har skal bli mindre. Videreutdanning er utdanning som gir formell kompetanse (studiepoeng enten fra utdanning ved universitet, høyskole eller fagskole), mens etterutdanning er (kortere) kurs som ikke gir formell kompetanse. Etterutdanning gir gjerne vedlikehold og oppdatering av kompetanse innenfor eksisterende utdanningsnivå og stilling, ofte uten vekt på formell eksamen.

Nedenfor følger en kort redegjørelse for de ulike typene utdanning.

4.1 Videregående opplæring

Storting og regjering setter rammene for videregående opplæring (VGO) ved blant annet å fastsette tilbudsstrukturen (opplæringstilbudet), fag- og timefordelingen og læreplanverket.

Fylkeskommunen har ansvaret for selve opplæringen på videregående nivå, er skoleeier og har også ansvar for opplæring i bedrift. I henhold til opplæringsloven kan også godkjente private skoler tilby videregående opplæring.

Fylkeskommunene dimensjonerer opplæringstilbudet. I dimensjoneringsarbeidet tar de hensyn til elevenes ønsker, tilgang på læreplasser lokalt og samfunnets behov for kompetanse. De har også ansvar for å bidra til best mulig samsvar mellom tilbud og etterspørsel av kompetanse i regionen.

I Norge har alle rett til videregående opplæring etter fullført grunnskole, en rett de fleste ungdommer benytter seg av. 98 prosent av elevene som fullførte grunnskolen i 2020, gikk rett over i videregående opplæring. Totalt deltar 94 prosent av alle 16–18-åringene i videregående opplæring.

10 [Meld. St. 14 \(2019–2020\)](#) Kompetansereformen – Lære hele livet

11 [Meld. St. 16 \(2020–2021\)](#) Utdanning for omstilling – Økt arbeidsrelevans i høyere utdanning

Videregående opplæring er delt inn i fem studieforbereidende og ti yrkesfaglige utdanningsprogram. Studieforbereidende program fører til studiekompetanse etter tre år. Elever på yrkesfaglige utdanningsprogram går normalt to år på skole og blir deretter lærlinger i en bedrift i to år. Enkelte løp har tre år i skole, enten før eller uten påfølgende læretid. Etter fullført opplæring oppnår elevene fagbrev, svennebrev eller yrkeskompetanse, avhengig av hva slags løp de har fullført.

4.2 Fagskoleutdanning

Fylkeskommunen skal iht. lov om høyere yrkesfaglig utdanning (fagskoleloven) sørge for at det tilbys akkreditert¹² fagskoleutdanning i samsvar med behovet for kompetanse lokalt, regionalt og nasjonalt. Det kan i tillegg legges midler til studie-plasser i statsbudsjettet.

Alle institusjoner som har en akkreditert fagskoleutdanning, kan kalle seg fagskole. I 2021 var det 61 fagskoler, hvorav 3 statlige, 13 fylkeskommunale og 43 private. Om lag halvparten av de over 27 000 studentene går på private fagskoler. To tredeler av studentene tar deltidsutdanninger. Halvparten av utdanningstilbudene er nettbaserte. 40 prosent av fagskolene har under 100 studenter, mens 11 fagskoler har over 2 000 studenter.

En fagskoleutdanning er en kortere, yrkesrettet utdanning på inntil tre år (heltid). En fullført fagskoleutdanning med 60–90 studiepoeng gir en fagskolegrad, en høyere fagskolegrad krever minimum 120 studiepoeng. For å komme inn på en fagskoleutdanning, må videregående opplæring være bestått, eller kandidaten må ha tilsvarende realkompetanse. Utdanningen er ofte tilrettelagt slik at den kan tas mens folk er i jobb.

De fagskolene som har fagområdeakkreditering, kan selv akkreditere utdanningstilbud innenfor et definert fagområde. Ellers er all fagskoleutdanning akkreditert av NOKUT. For å få akkreditert utdanninger av mindre enn et halvt års omfang må fagskolen fra før tilby minst én akkreditert fagskoleutdanning på 60 studiepoeng eller mer som det er uteksaminert kandidater fra i minst to år. Treårige fagskoleutdanninger kan kun tilbys etter godkjent søknad i KD.

Fylkeskommunene tilbyr blant annet offentlig finansierte tekniske og maritime utdanninger. Tilbud innen helse- og oppvekstfag utgjør 60 prosent av utdanningene. Private fagskoler har en rekke tilbud innenfor kreative fag, merkantile fag, service-, media-, multimedia- og IKT-fag. Halvparten av utdanningstilbudene er nettbaserte/samlingsbaserte og to tredeler er på deltid.

12 Akkreditering av utdanning er godkjenningssystemer som reguleres av universitets- og høyskoleloven og fagskoleloven. Ordningen administreres av NOKUT. I tillegg til å være et «kvalitetsstempel» gir akkreditering også åpning for lånekassestøtte til studentene ved en utdanning.

4.3 Universitets- og høyskoleutdanning

Det er et statlig ansvar å sikre at alle har like muligheter til høyere utdanning på grunnlag av kvalifikasjoner.

De fleste statlige universitetene og høyskolene forvaltes av Kunnskapsdepartementet, mens høyskolene for kriminalomsorgen, politiet og forsvarssektoren er underlagt de respektive sektordepartementene. Det finnes en inngående beskrivelse av styringssystemet for høyere utdanning i Meld. St. 19 (2020–2021) Styring av statlige universiteter og høyskoler.¹³

I 2022 var det 21 statlige og 15 private høyere utdanningsinstitusjoner i Norge med finansiering over Kunnskapsdepartementets budsjett. Samtidig med hvert statsbudsjett publiserer Kunnskapsdepartementet fram en orientering (“blått hefte”) som beskriver finansieringssystemet for universiteter og høyskoler og gir en detaljert oversikt over budsjettendringer per institusjon. Orienteringen oppdateres etter vedtatt budsjett. En samlet oversikt over orienteringene er tilgjengelig på regjeringen.no. I tillegg er det enkelte mindre, hovedsakelig private, høyskoler som ikke får statsstøtte. En oversikt over akkrediterte institusjoner og institusjoner med akkrediterte studieprogram er tilgjengelig på NOKUTs hjemmesider.¹⁴

I 2021 var det over 300 000 studenter i høyere utdanning i Norge.¹⁵ Det har de siste årene årlig blitt uteksaminert over 50 000 personer fra universiteter og høyskoler.

KD har fastsatt krav for å bli akkreditert og innplassert i institusjonskategoriene universitet, vitenskapelig høyskole og høyskole. I tillegg kan institusjoner som gir utdanning som er akkreditert etter universitets- og høyskoleloven kalle seg høyskole.

Alle institusjonsakkrediterte høyere utdanningsinstitusjoner kan selvakkreditere og etablere studieprogram på lavere grads nivå (bachelor). Universitetene har fullmakt til selv å akkreditere og etablere studieprogram på alle nivåer, mens vitenskapelige høyskoler og høyskoler bare kan etablere tilbud på høyere nivå

innenfor fagområder der de kan tildele doktorgrad. På andre områder må de søke NOKUT om akkreditering.

Universiteter og høyskoler skal iht. universitet- og høyskoleloven tilby høyere utdanning på høyt internasjonalt nivå. De skal også bidra til livslang læring og tilby etter- og videreutdanning. Bestemmelsen om at universitetene og høyskolene har akademisk frihet, er nedfelt i jf. universitets- og høyskoleloven (uhl) § 1-5 Faglig frihet tredje ledd:

Universiteter og høyskoler kan ikke gis pålegg eller instruksjoner om læreinnholdet i undervisningen og innholdet i forskningen eller i det kunstneriske og faglige utviklingsarbeidet.

13 Meld. St. 19 (2020–2021) Styring av statlige universiteter og høyskoler (regjeringen.no)

14 Akkrediterte institusjonar | Nokut

15 Kilde: HK-dir: Samordna opptak

Paragrafen har videre bestemmelser om de universitets- og høyskoleansattes ansvar og frihet til innhold- og metodevalg, mv.:

Den som gir undervisning ved institusjon under denne lov har et selvstendig faglig ansvar for innhold og opplegg av denne innenfor de rammer som institusjonen fastsetter eller som følger av lov eller i medhold av lov.

Hovedstrukturen i det norske gradsystemet for høyere utdanning er fastsatt i forskrift¹⁶. Den består av treårig bachelorgrad (180 studiepoeng), toårig mastergrad (120 studiepoeng) og treårig ph.d. eller ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid.

I tillegg finnes høgskolekandidatgrad normert til to år (120 studiepoeng), fireårig bachelorgrad i utøvende musikk (240 studiepoeng), integrert mastergrad normert til fem år (300 studiepoeng). Det finnes også erfaringsbaserte mastergrader normert til ett og et halvt eller to år (90–120 studiepoeng), samt noen svært få ett- og halvannetårige mastergrader med engelske betegnelser (60–90 studiepoeng) som ikke er erfaringsbaserte. I tillegg gis profesjonsutdanninger for gradene master i rettsvitenskap, cand.med., cand.med.vet., cand. psychol. og cand.theol.

Ut over den styringen som gis gjennom lov, forskrift og budsjett, styres de statlige høyere utdanningsinstitusjonene ved etatsstyring og styringsdialog. Som en del av styringsdialogen har Kunnskapsdepartementet inngått utviklingsavtaler med de statlige universitetene og høyskolene. Utviklingsavtalene er et viktig verktøy for styringen mot felles sektormål, og skal fremme høy kvalitet og en mangfoldig utdanningssektor. Tydelige institusjonsprofiler og en god arbeidsdeling skal bidra til dette.

Private høyskoler omfattes delvis av det samme styringssystemet og krav til rapportering som statlige utdanningsinstitusjoner. Universitets- og høyskoleloven omfatter både regler som er felles for statlige og private institusjoner, og særregler for de to gruppene. Bestemmelsene som er forskjellige, gjelder særlig områder som organisering, forholdet til departementet, og egenbetaling, mens de faglige bestemmelsene, og det som gjelder studentenes rettigheter og plikter, er felles.

Private høyskoler står fritt til å ta egenbetaling av studentene, så lenge egenbetalingen kommer studentene til gode.

4.4 Dimensjonering av studiekapasitet

For å dekke fremtidige kompetansebehov er det viktig med god arbeidsdeling mellom videregående opplæring, fagskoleutdanning og universitets- og høyskoleutdanning. Tilbudene fra de ulike nivåene skal komplettere hverandre og sammen sørge for at vi får den kompetansen samfunnet trenger og elevene/studentene ønsker seg. Dimensjonering av fagskole-, høyskole og universitetsutdanning må derfor ses i sammenheng. På fylkeskommunalt nivå må det i tillegg vurderes opp mot tilbudet i videregående opplæring.

16 Forskrift om grader og yrkesutdanninger, beskyttet tittel og normert studietid ved universiteter og høyskoler – Lovdata. Forskrift om krav til mastergrad – Lovdata

4.4.1 Dimensjonering av universitets- og høyskoleutdanning

Universitetene og høyskolene er rammefinansierte. Det innebærer at institusjonene skal se hele rammebevilgningen under ett, og gir dem et strategisk handlingsrom ved at de selv kan prioritere aktiviteter og områder de vil satse på for å nå sektor- og virksomhetsmålene. Fordeling av midler til utdanningskapasiteten i høyere utdanning må balansere de ulike målene for bevilgningene, som innebærer at det skal være god tilgang til utdanning over hele landet, at utdanningene skal ha høy kvalitet, og at de skal bidra til bærekraftig samfunnsutvikling, velferd og innovasjon. Flest mulig av søkerne til høyere utdanning bør få studere det de ønsker, og flest mulig i samfunnet som er avhengige av høyt utdannet personell, bør få dekket sine behov. Det er utfordrende å finne den beste fordelingen av disse målene. Det krever kjennskap

til både kunnskapsfronten og forutsetninger for god kvalitet i ulike fag og til kompetansebehovene og potensialet i ulike samfunnssektorer og næringer. Det innebærer også verdivurderinger og veiing av interessene til ulike grupper av samfunnet opp mot hverandre.

Til en så kompleks oppgave har en sentralstyrt detaljplanlegging dårlige forutsetninger for å lykkes, og dimensjoneringen av utdanningene følges derfor opp gjennom et desentralisert ansvar. Regjeringen og Stortinget har et overordnet ansvar for den samlede utdanningskapasiteten gjennom å fastsette størrelsen på bevilgningene, mens det er universitetene og høyskolene som har det fremste ansvaret for å dimensjonere hver enkelt utdanning innenfor disse rammene. Politisk styring skjer både gjennom generelle signaler om fagområder som bør prioriteres og direkte pålegg fra departementet i noen enkelttilfeller.

I de årlige budsjettprosessene vurderer Kunnskapsdepartementet behov for økt utdanningskapasitet gjennom øremerkede tildelinger. Dette skjer dels gjennom direkte tildelte midler med tilhørende pålegg om kapasitetsendringer og dels gjennom en regelstyrt uttelling basert på faktiske endringer. I all hovedsak har midler blitt tildelt uten tidsavgrensning, det vil si at midlene trappes opp gjennom konsekvensjusteringer i påfølgende år, til opptak av nye kull fram til kapasitetsøkningen er fullt bygget ut. En tildeling til én ny treårig studieplass i en treårig utdanning medfører en forventning om at opptaket økes slik at den årlige produksjonen etter fire år (seks semestre) er tre 60-studiepoengenheter (SPE = et normert studentårsverk) høyere enn utgangspunktet. Den regelstyrte uttellingen for et år gis for den nyligste endringen i produksjonen: uttellingen i 2022 er basert på produksjonsendringen fra 2019 til 2020. Samlet er satsen for resultatuttellingen av 1 SPE ca. 2/3 av satsen for studieplasztildelingen.

Utdanningene er plassert i kategoriene A-F, som har satser som gjenspeiler en viss kostnadsforskjell mellom ulike typer studieprogram. Økt utdanningskapasitet til fleksibel utdanning finansieres også gjennom søknadsbaserte ordninger forvaltet av Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir).

4.4.2 Dimensjonering av fagskoleutdanning

Iht. fagskoleloven § 3 skal fylkeskommunen sørge for at det tilbys fagskoleutdanning i samsvar med behovet for kompetanse lokalt, regionalt og nasjonalt. All fagskoleutdanning skal i henhold til fagskoleloven § 4 imøtekomme behovet for kvalifisert

arbeidskraft i samfunnet. Kunnskapsdepartementet har det overordnede ansvaret for høyere yrkesfaglig utdanning, og påvirker dimensjoneringen blant annet med midler til nye studieplasser gjennom statsbudsjettet. Andre departement kan også påvirke vekst i sine sektorer på denne måten.

Gjennom forvaltningen av tilskuddsordningen for driftsmidler til fagskoler har fylkeskommunene fått et tydelig styringsansvar for fagskolesektoren.

Fylkeskommunene fordeler studieplassene videre til fagskolene iht. til fylkeskommunenes strategiske vurderinger av lokale, regionale og nasjonale behov, iht. fagskoleloven § 3.

Boks 4.1 Eksempel på satsning på enkeltfagområde

Nærings- og fiskeridepartementet (NFD) følger opp Meld. St. 10 (2020–2021) *Grønnere og smartere – morgendagens maritime næring* med en satsning på maritim utdanning. I samarbeid med NFD har KD gjennom tildelingsbrevet gitt HK-dir i oppdrag å legge til rette for en satsning for de maritime utdanningene ved fagskoler, høyskoler og universiteter, jf. Prop 1 S (2021- 2022) og Innst.12 S (2021–2022).

Målsettingen er økt kvalitet og relevans i alle utdanningene i samsvar med behov i næringen. Satsningen skal i første omgang særlig rettes mot operativ kompetanse knyttet til grønn skipsfart og digitalisering, tilpasset framtidig behov i maritim næring.

Denne satsningen har ført til Program for maritim kompetanse, og er en årlig satsning på 37 millioner kroner med en tidshorisont på fem år.¹

1 Program for maritim kompetanse (diku.no)

Kilde: Tildelingsbrevet for HK-dir 2022 og HK-dirs nettsider

5 Instanser underlagt Kunnskapsdepartementet

5.1 Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir)

Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (HK-dir) har forvaltningsoppgaver for høyere utdanning, høyere yrkesfaglig utdanning og kompetansepolitikk. Direktoratet skal bidra til å utvikle kvaliteten i utdanningene og opplæringen og styrke internasjonaliseringen. HK-dir jobber for å løfte kompetansen i befolkningen og gjøre utdanning og opplæring tilgjengelig for alle hele livet og sikre arbeidslivet tilgang på kompetent arbeidskraft.

HK-dir har ansvar for å samle inn og legge til rette for nasjonale data som kan gi et godt kunnskapsgrunnlag. HK-dir er også sekretariat for Kompetansebehovsutvalget (KBU).¹⁷ Direktoratet arbeider med å frembringe et godt kunnskapsgrunnlag om Norges fremtidige kompetansebehov, og har også ansvaret for utredninger, analyser og informasjonsarbeid om kompetansebehovene. Dette skal danne grunnlag for planlegging og strategiske kompetansebeslutninger -for både myndigheter og arbeidslivet, regionalt og nasjonalt.

HK-dir har også ansvar for ordninger for godkjenning av utenlandske utdanninger og yrkeskvalifikasjoner med tilhørende informasjons- og støttetjenester. Det gjelder generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning, inklusive en egen ordning for flyktninger og andre i en flyktningeliknende situasjon uten verifiserbare dokumenter, kalt UVD-ordningen. Videre gjelder det generell godkjenning av utenlandsk høyere yrkesfaglig utdanning, godkjenning av fagbrev og annen yrkesfaglig videregående opplæring fra utlandet, yrkesgodkjenning av lærere for skolen og av styrer og pedagogisk leder i barnehage med kvalifikasjoner fra utlandet. HK-dir samarbeider også med Samordna opptak om å oppdatere oversikten over utenlandske utdanninger som tilsvarer generell studiekompetanse fra videregående opplæring, kalt GSU- listen.¹⁸ Se også sidene til Samordna opptak, der det også er en oversikt pr. land med krav til utdanning og eventuelle tilleggskrav i norsk og engelsk.¹⁹

KD har dialogmøter med HK-dir to ganger i året om analyser og analysebehov. HK-dir har ansvar for mye av statistikken som handler om fagskole og høyere utdanning, vitenskapelig publisering med mer. HK-dir publiserer også en lang rekke rapporter om utdanning, herunder tilstandsrapporter. Øvrige departementer kan spille inn sine behov til HK-dir for særanalyser hver vår/høst sammen med en plan for finansiering.

5.2 Statens lånekasse for utdanning (Lånekassen)

Statens lånekasse for utdanning (Lånekassen) ble etablert i 1947. Det er et statlig forvaltningsorgan underlagt Kunnskapsdepartementet som gir stipend og lån for utdanning i Norge og utlandet. Lånekassen administrerer også tilbakebetaling av studielån. Formålet med Lånekassens ordninger er å gi alle like muligheter til å studere, uavhengig av sosial bakgrunn.

17 Kompetansebehovsutvalget

18 GSU-listen | Nokut (generell studiekompetanse for søkere med utdanning fra utlandet)

19 Utenlandsk utdanning – universitet og høyskole – Samordna opptak.

Kunnskapsdepartementet har etatsstyringsmøte med Lånekassen hver vår. Departementet og Lånekassen har i tillegg egne faglige kontaktmøter om aktuelle regelverkssaker hver annen måned.

Oversikt over reglene Lånekassen forvalter finnes her.

5.3 Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT)

Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) er et forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet som er faglig uavhengig i saker knyttet til kvalitetssikring, akkreditering og evaluering.

NOKUT skal føre tilsyn med, informere om og bidra til å utvikle kvaliteten i høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning

NOKUT fører regelmessig tilsyn med kvalitetssikringssystemene og kvalitetsarbeidet ved universitetene og høyskolene og fagskolene, behandler søknader om akkreditering av studieprogram, fagområder (fagskoler) og institusjoner (universiteter, vitenskapelige høyskoler og høyskoler). NOKUT gjennomfører også studier og evalueringer som støtter opp under kvalitetsarbeidet.

Systemet for kvalitetsarbeid for universitets- og høyskoleutdanning bygger på *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)*, som er utviklet og vedtatt i det europeiske Bologna-samarbeidet der 49 land deltar.²⁰ ESG er basert på at hovedansvaret for utdanningskvaliteten skal være ved institusjonene, at det skal være ekstern kvalitetssikring i regi av et uavhengig organ (NOKUT), og at dette organet igjen blir gjenstand for regelmessig ekstern, internasjonal evaluering for å påse at det følger standardene og kriteriene i ESG. NOKUT har blitt evaluert i 2013, 2018 og igjen i 2022. ESG må oppfylles for at NOKUT fortsatt kan være medlem i *the European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA)*, og for å være registrert i *the European Quality Assurance Register for Higher Education (EQAR)*.

NOKUT har videre ansvar for tilsyns- og kontrolloppgaver på økonomiområdet, kontroll av samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeid og (oppfølging av) enkelte forskrifter.

5.4 Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør

Kunnskapsdepartementet har ansvaret for Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør.²¹ Sikt skal levere fellestjenester og en helhetlig infrastruktur for kunnskapssektoren og bidra til samarbeid på tvers av sektorer og landegrensener.

20 På møte i Bologna Follow-up Group 12. april 2022 ble Hviterussland og Russland suspendert fra prosessen. Så lenge krigen i Ukraina pågår, er det i praksis 47 land i dette samarbeidet.

21 Sikt

Brukerne av tjenestene til Sikt vil være ansatte, elever eller studenter ved ulike læresteder, innbyggere, næringsliv, ansatte i øvrige offentlige virksomheter som departementer og andre samarbeidspartnere.

Sikt skal legge til rette for dataprodusenter og gjøre det enklere å dele og gjenbruke data og tjenester i kunnskapssektoren og i andre sektorer. Sikt leverer blant annet tjenester knyttet til biblioteksystem, digital løsning for tolk til tale, arbeidslivsportal, forskningsdata, forskingsinformasjonssystem (Cristin), systemer for digital sikkerhet, vitnemålsportal, plagiatskontroll, samordna opptak mm.

5.5 Utdanningsdirektoratet (Udir)

Utdanningsdirektoratet er underlagt Kunnskapsdepartementet og har et overordnet ansvar for at utdanningspolitikken blir satt i verk i barnehage, grunnskole og videregående opplæring, slik at barn, ungdom og voksne får et likeverdig tilbud av høy kvalitet. Direktoratet administrerer også statens omfattende videreutdanning av lærere og ledere i skole og barnehage.

6 Råd og interesseorganisasjoner

6.1 Kompetansepolitisk råd

Kompetansepolitisk råd består av regjeringen, partene i arbeidslivet, Voksenopplæringsforbundet (VOFO) og UHR. Rådet ble nedsatt i 2017, og skal følge opp Nasjonal kompetansepolitisk strategi og videreføre samarbeidet mellom regjeringen, partene i arbeidslivet og andre interessenter. Det blir skrevet rapporter på oppdrag for Kompetansepolitisk råd som blir publisert på Regjeringen.no.²²

6.2 Nasjonalt fagskoleråd

Nasjonalt fagskoleråd er KDs rådgivende organ for høyere yrkesfaglig utdanning. Det består av representanter fra partene i arbeidslivet, interesseorganisasjoner, fagskolene og studentene. Rådet skal arbeide med videreutvikling av fagskolesektoren og fremme samarbeid mellom fagskolesektoren og arbeidslivet. De skal blant annet fremme fagskolenes samlede interesser og bidra til fleksible fagskoletilbud tilpasset den enkelte student og arbeidslivets behov. De skal også ivareta kontakt med arbeidslivet for å gi råd om kompetansebehov innen aktuelle fagområder.²³

Det er seks fagråd organisert for fagskoleutdanning og disse dekker tekniske fag, maritime fag, digitale og kreative fag, helse- og oppvekstfag, grønne fag og økonomiske- og administrative fag.

6.3 Universitets- og høyskolerådet (UHR)

Universitets- og høyskolerådet (UHR) er en medlems- og interesseorganisasjon for akkrediterte institusjoner under lov om universiteter og høyskoler av 1. april 2005.²⁴ UHR skal fremme universiteters og høyskolars interesser, bidra til samordning og arbeidsdeling i sektoren og skape gode møteplasser for universiteter og høyskoler, nasjonale myndigheter, samt andre nasjonale og internasjonale aktører. UHR er organisert i strategiske enheter som er nasjonale samordningsarenaer for medlemsinstitusjonene, og de gir råd til UHRs styre.

De fellesstrategiske enhetene dekker oppgaver som er felles for institusjonene; utdanning, forskning, innovasjon, administrasjon, bibliotek og museer.

UHRs fagstrategiske enheter, med tilhørende nasjonale fagorganer, dekker institusjonenes fagområder innenfor humaniora, matematikk, naturvitenskap, teknologi, samfunnsfag, samisk, kunst, design, arkitektur, samt helse- og sosialfagutdanning og lærerutdanning. Det er de respektive nasjonale fagorganene som har ansvaret for nasjonale retningslinjer som angir innholdet i de ulike lærerutdanningene og i ingeniørutdanningene. Retningslinjene er på nivået under de forskriftsfestede rammeplanene, og er ikke forskrifter.

22 Kompetansepolitisk råd – regjeringen.no

23 Nasjonalt Fagskoleråd (fagskoleradet.no)

24 Universitets- og høyskolerådet (UHR)

Retningslinjenivået ivaretas på den måten av sektoren selv, som skal bidra til at utdanningene er dynamiske slik at de til enhver tid kan tilpasses samfunnets behov i samfunnet. UHR har ikke ansvaret for de nasjonale retningslinjene for helse- og sosialfagutdanningene.

6.4 Råd for samarbeid med arbeidslivet (RSA)

Alle institusjoner som tilbyr høyere utdanning, skal ha et råd for samarbeid med arbeidslivet (RSA). Formålet med rådet er å styrke og strukturere institusjonenes samarbeid med arbeidslivet, for å sikre at forskningsaktiviteten og studieporteføljen utvikles i tråd med samfunnets behov, og bygger på et relevant og oppdatert kunnskapsgrunnlag. RSA skal bidra til å synliggjøre universitetene og høyskolenes betydning for samfunns- og arbeidsliv, og videreutvikle denne.

6.5 Regionale kompetansefora

Det er satt nasjonale mål for kompetansepolitikken. Regjeringen har sammen med partene i arbeidslivet utarbeidet en nasjonal kompetansepolitisk strategi.²⁵ Denne understreker at samhandling på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer er viktig.

Regionalt folkevalgt nivå sitt kompetansepolitiske ansvar og samordningsrolle er styrket og det skal legges bedre til rette for regionalt samarbeid mellom ulike aktører. Mange aktører har ansvar for å realisere kompetansepolitikk, men ingen alene har ressursene til å løse disse komplekse utfordringene.

Kompetanseforum er en samarbeidsarena for aktørene for å realisere kompetansepolitikken regionalt. Gjennom nasjonal kompetansepolitisk strategi har partene i arbeidslivet, både i privat og offentlig sektor, forpliktet sine medlemmer til deltakelse. Samarbeidet skal sikre dialog for å finne de regionale behovene og løsningene samt ansvars – og oppgavefordeling for å nå resultater.

For å gi retning til samfunnsutviklingen, mobilisere og koordinere innsats regionalt har staten gitt fylkeskommunene et ansvar, utover å bidra med sine relevante virksomheter. Dette ansvaret gjør det naturlig for fylkeskommunene å ta et spesielt ansvar for å stille ressurser til rådighet til drift av kompetanseforaene.

25 Nasjonal kompetansepolitisk strategi

7 Godkjenning av utenlandske utdanninger og yrkeskvalifikasjoner

Det går et vesentlig skille mellom godkjenning av utdanning etter universitets- og høyskoleloven, fagskoleloven og opplæringsloven (godkjenning av utdanning) og godkjenning av kvalifikasjoner for utførelse av bestemte yrker (yrkesgodkjenning).

7.1 Yrkesgodkjenning – yrkeskvalifikasjonsdirektiv

Når myndighetene har lovregulert et yrke, er det nødvendig med yrkesgodkjenning. Lovregulering betyr her at det er satt kvalifikasjonskrav til yrket i lov eller forskrift, eller at det er reservert en yrkestittel eller yrkesutøvelse for dem med en viss utdanning. Yrkesgodkjenning er noe annet enn godkjenning av utdanning.

Fri bevegelighet for arbeidstakere og tjenesteytere innenfor EØS er ett av hovedprinsippene i EØS-avtalen. For å lette mobiliteten er det vedtatt forskjellige direktiver om godkjenning av yrkeskvalifikasjoner, inkludert yrkeskvalifikasjonsdirektivet.²⁶ Direktivet omfatter alle regulerte yrker unntatt for yrker som omfattes av særdirrektiver som advokatdirektivene, revisordirektivet, og direktiver innenfor jernbane, sjø- og luftfart.

Utgangspunktet for yrkeskvalifikasjonsdirektivet er at en yrkesutøver som er kvalifisert til å utøve et yrke i én stat, er kvalifisert til å utøve det samme yrket i en annen stat. I tillegg er det satt minimumskrav til noen utdanninger (medisin, sykepleie, farmasi, jordmor, tannlege, veterinær og arkitekt). Direktivet er rettet mot arbeidsmarkedet og ikke mot utdanningssystemet. Direktivet gjelder bare hvis man allerede er fullt ut kvalifisert til å utøve yrket i en EØS-stat. Den som blir yrkesgodkjent, får rett til å praktisere yrket i den staten som har godkjent søknaden, og benytte yrkestittel som benyttes i staten. Det er også et krav om at en skal foreta en forholdsmessighetsprøving før vedtakelse av nye bestemmelser om regulering av yrker, nærmere regler om dette er gitt i direktiv 2018/958/EU.

I tillegg er det inngått andre avtaler om yrkesgodkjenning med Sveits, gjennom EFTA-konvensjonen og Storbritannia gjennom handelsavtalen med Storbritannia, Norge, Island og Liechtenstein.

7.2 Godkjenning av utenlandsk utdanning

Dette kapitlet gjelder godkjenning av utenlandsk utdanning med det norske utdanningssystemet som sammenligningsgrunnlag. Godkjenning for utøvelse av regulerte yrker er omtalt over, i kap. 7.1 om yrkesgodkjenning. Mange utenlandske utdanninger som ikke kan godkjennes for utøvelse av noe bestemt yrke i Norge, fordi de er beregnet på et annerledes organisert arbeidsliv enn det norske, vil kunne godkjennes etter universitets- og høyskoleloven eller fagskoleloven.

7.2.1 Godkjenning av utenlandsk høyere utdanning

Når utenlandsk utdanning skal godkjennes etter universitets- og høyskoleloven, må det også sikres at forpliktelsene som følger av konvensjon om godkjenning av kvalifikasjoner vedrørende høyere utdanning i Europaregionen (Lisboa-konvensjonen,

26 Direktiv 2005/36/EF om godkjenning av yrkeskvalifikasjoner

utarbeidet av UNESCO og Europarådet og vedtatt 1997), oppfylles. Dette gjelder både den generelle ordningen for godkjenning av høyere utdanning som i dag ligger til NOKUT, og faglige godkjenninger som foretas av universitetene og høyskolene.

I nordisk sammenheng er det vedtatt en egen erklæring, kalt Reykjavik- erklæringen, for oppfølgingen av Lisboa-konvensjonen mellom de nordiske land.

I 2019 ble det vedtatt en ny globale UNESCO-konvensjon for godkjenning av utenlandsk høyere utdanning. Norge ratifiserte denne konvensjonen i 2020, men den har ikke tredd i kraft ennå.

7.2.1.1 Generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning

Generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning foretas av NOKUT ut 2022, fra 1.1.23 av HK-dir. Ordningen er ment å være til hjelp for søkere som ønsker å dokumentere sin kompetanse overfor potensielle arbeidsgivere for stillinger der det ikke er stilt spesielle krav til yrkesutøvelse i lov eller forskrift. Ved generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning blir det vurdert om nivået og omfanget av den utenlandske utdanningen kan godkjennes som likestilt med norsk høyere utdanning. I tillegg må det verifiseres at dokumentene og utstedende institusjon er ekte. Vedtak om generell godkjenning er basert på en vurdering av den utenlandske høyere utdanningen ut fra kunnskap om utdanningssystemet i det aktuelle landet. Det faglige innholdet i utdanningen vurderes ikke.

7.2.1.2 Faglig godkjenning av utenlandsk høyere utdanning

Faglig godkjenning av utenlandsk høyere utdanning foretas av universitetene og høyskolene og er hovedsakelig ment for dem med utenlandsk utdanning som ønsker å studere videre i Norge. Begrepet dekker flere ulike godkjenningsordninger. Det de har til felles, er at de innebærer en faglig sammenligning av den utenlandske utdanningen med emner eller studieprogram den norske institusjonen som mottar søknaden, selv gir. Det vanligste er å få utenlandsk høyere utdanning godkjent som del av et studieprogram ved et universitet eller en høyskole. I tillegg er det mulig å søke om en faglig jevngodhetsvurdering av en utenlandsk grad, med påfølgende rett til å bruke tittelen som er fastsatt for den norske utdanningen den er jevngod med. Det siste er vanligst for søkere med ingeniør- eller økonomiutdanning fra utlandet, fordi mange arbeidsgivere krever slik godkjenning for ansettelse i bestemte yrker.

7.2.2 Generell godkjenning av utenlandsk fagskoleutdanning

Ordningen er hjemlet i lov om høyere yrkesfaglig utdanning (fagskoleloven). Lovbestemmelsen er utformet så den tilsvarer den om generell godkjenning av utenlandsk høyere utdanning, men tilpasset ulikhetene i både utdanningssystemer og regulering mellom universitets- og høyskolesektoren og fagskolesektoren. Den er ikke omfattet av internasjonale konvensjoner.

Formålet med de generelle godkjenningsordningene er å hjelpe arbeidssøkende til å dokumentere egne kvalifikasjoner fra utlandet slik at de lettere skal kunne få jobb i yrker der det ikke er satt krav i lov eller forskrift for utøvelsen av yrket. Eksempel på et slikt yrke er arbeid i departement.

7.2.3 Godkjenning av utenlandsk fag- og yrkesopplæring

Denne oppgaven er hjemlet i opplæringslova § 3-4 a. Ordningen ble etablert i 2016 og innebærer at personer med utenlandsk fag- eller yrkesopplæring kan få godkjent denne som sidestilt med norsk fag- eller svennebrev eller vitnemål.

Ordningen utvides gradvis, til stadig flere land og fag- og svennebrev. I godkjenningsordningen blir utenlandsk fag- og yrkesopplæring vurdert opp mot, og sidestilt med, norsk fag- eller svennebrev.

En opplæring godkjennes som sidestilt når den har samme nivå og omfang og inneholder mange av de vesentlige faglige elementene som det norske faget. Et viktig formål med ordningen er å bekjempe arbeidslivskriminalitet.

8 Ressurser og datakilder

Dette kapitlet gir en oversikt over relevante datakilder og ressurser som kan bidra til å belyse kompetansebehovene, arbeidsmarkedssituasjonen, kvaliteten i utdanningene, og informasjon om blant annet studietilbud, søkere og studenter.

8.1 Tilstandsrapportene for høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning

HK-dir produserer tilstandsrapporter for både høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning på oppdrag fra KD. Disse rapportene samler tall for søkning, antall studenter, gjennomstrømning og uteksaminerte kandidater, internasjonalisering, ansatte og kjønnsbalanse med mer, og peker på trender over tid. Analysene er basert på et omfattende datagrunnlag fra flere ulike kilder. Rapportene tar også for seg enkelttema som belyses ekstra. Eksempelvis er 2022-rapporten for universitet og høyskole-sektoren dedikert til mangfold og arbeidsdeling i UH-sektoren, mens fagskole-rapporten tar for seg høyere yrkesfaglig utdanning i 2021 fra ulike perspektiv, for eksempel studentprofil, fagområder og utdanningstilbud og finansiering.

Departementene får tilsendt tilstandsrapportene hver vår, her vil det finnes en kvalitetssikret beskrivelse som kan brukes i meldinger og annet formelt arbeid.

8.2 Kandidatundersøkelsene

KD bestiller minimum hvert tredje år en kandidatundersøkelse om dem som uteksamineres fra fagskoleutdanning. Det er en spørreundersøkelse som sendes til alle som har tatt fagskoleutdanning i en spesiell periode, og de spørres 1-2 år etter utdanning er gjennomført. Den siste undersøkelsen er NIFU-rapport 2020: 12.

For universitet- og høyskolekandidatene har det blitt foretatt kandidatundersøkelser siden 1972, mest systematisk for kandidater fra høyere grad. Det finnes to typer undersøkelser, halvtårsundersøkelser og

spesialundersøkelser. Halvtårsundersøkelsen gjennomføres i utgangspunktet på oddetallskull og spørreskjemaet blir sendt til kandidater som ble uteksaminert i vårsemesteret samme år. Halvtårsundersøkelsene fungerer som en

“temperaturmåler” på arbeidsmarkedet, og gir blant annet informasjon om hvor lett/vanskelig det er for nyutdannede å få innpass i arbeidslivet.

Spesialundersøkelsene gjennomføres i utgangspunktet på partallskull annet hvert år 2–3 år etter at kandidatene er uteksaminert. Disse undersøkelsene tar gjerne opp flere temaer enn halvtårsundersøkelsene og fokuserer som regel på bestemte grupper. Frem til 2022 har begge undersøkelsene blitt utført av NIFU. Enkelte universiteter og høyskoler har også gjennomført egne undersøkelser av egne kandidater.

I tillegg til de nasjonale kandidatundersøkelsene deltar KD i en europeisk kandidatundersøkelse – European Graduate Tracking.²⁷ Undersøkelsen skal etter planen gjennomføres hvert fjerde år, med første gjennomføring i 2022. Den europeiske

27 European Graduate Tracking

kandidatundersøkelsen inkluderer per nå bare kandidater fra høyere utdanning, men det er en ambisjon at kandidater fra fag- og yrkesopplæring også skal inkluderes i prosjektet. NIFU har ansvaret for gjennomføringen i 2022.

8.3 Arbeidsgiverundersøkelsene

På oppdrag fra KD har NIFU gjennomført en arbeidsgiverundersøkelse som kartlegger arbeidsgiveres vurdering av nyansatte relativt kort tid etter at de er ferdige med masterutdanninger, bachelorutdanninger, fireårig lærerutdanning og fagskoleutdanninger. I tillegg til å belyse arbeidsgivernes erfaringer med relevansen og kvaliteten på den kompetansen nyansatte har tilegnet seg gjennom studiene, er rekrutteringsbehov er et annet viktig tema. Sluttrapporten er NIFU-rapport 2019: 3. Undersøkelsen vil bli gjentatt, det planlegges for publisering av en ny rapport i 2023. Enkelte universiteter og høyskoler har også utført arbeidsgiverundersøkelser for egne kandidater.

8.4 Samordna opptak

Samordna opptak (SO) er et service- og koordineringsorgan for opptak til de fleste fagskoleutdanninger og grunnutdanninger ved universiteter og høyskoler. De publiserer hver vår sluttstatistikk som viser hvor mange som har søkt og blitt tatt opp til høyere utdanning gjennom Samordna opptak foregående år.²⁸

Samordna opptak omfatter ikke masterutdanninger, videreutdanninger og doktorgradsutdanninger. Statistikk om dette finnes i DBH, se omtale nedenfor.

Sluttstatistikken fra SO leveres på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet, men er tilgjengeliggjort for media og publikum. Sluttrapporten viser blant annet antall søkere, kjønns- og aldersfordeling, søking per utdanningsområder og geografisk fordeling ved de ulike lærestedene som er med i det samordnede opptaket.

Tallene er oppdatert til og med registrering av søkere som møter opp til studiestart (møttregistreringen). Møtt-tallene samles inn i januar når lærestedene har det endelige resultatet av årets opptak klart.

8.5 Database for statistikk om høyere utdanning DBH og DBH-F

Database for statistikk om høyere utdanning (DBH) driftes av HK-dir, og har nasjonal statistikk om et bredt spekter av informasjon om universiteter og høyskoler. DBH ble opprettet av Kunnskapsdepartementet i 1991 og inneholder data om søkere, opptak, studenter, kandidater, utdanning, forskning, personale, museum, areal, økonomi og selskapsdata.

28 <https://www.samordnaopptak.no/info/om/sokertall/>

DBH Fagskolestatistikk (DBH-F) er en nasjonal database for statistikk om fagskoleutdanning som omfatter alle fagskoler i Norge.²⁹ Databasen ble etablert på initiativ fra KD og inneholder opplysninger fra 2011. Alle rapporteringskravene er fremsatt av Kunnskapsdepartementet for styring og samordning av fagskolesektoren og på vegne av de viktige aktørene i sektoren, som SSB, Lånekassen, NOKUT, HK-dir, Nasjonalt fagskoleråd og fagskolene selv.

8.6 NAVs bedriftsundersøkelse

NAVs bedriftsundersøkelse undersøker hvilke forventninger bedriftene har i forhold til sysselsettingsutviklingen det kommende året, om bedriftene har mislyktes i å rekruttere arbeidskraft de siste tre månedene og om dette skyldes for få kvalifiserte søkere på stillingene. På bakgrunn av disse svarene estimeres en mangel på arbeidskraft for landet som helhet, for ulike regioner, samt enkeltnæringer og for ulike yrker.

8.7 Studiebarometeret

Studiebarometeret for universitets- og høyskolestudentene er gjennomført av NOKUT på oppdrag fra KD siden 2013.³⁰ Denne undersøkelsen blir sendt til alle annet- og femteårsstudenter i landet (annet år av bachelorutdanning, siste år på master) og gir et viktig bilde av studentenes opplevelse av utdanningskvaliteten.

Fagskoleundersøkelsen er gjennomført siden 2017. Gjennom en nettportal kan man sammenligne studentenes syn på kvaliteten ved ulike studieprogram.³¹

29 DBH Fagskolestatistikk (hkdir.no)

30 Studiebarometeret – Studentundersøkelsen

31 Studiebarometeret – Fagskoleundersøkelsen

9 Andre kilder til statistikk og analyser

Det er mange kilder til analyser av ulike sider av utdanning i Norge. Noe er i privat regi, mens andre er i offentlig regi. Noen sentrale kilder er listet opp her, men det finnes flere kilder.

9.1 Kompetansebehovsutvalget

Kompetansebehovsutvalget (KBU) har siden 2017 arbeidet med å frembringe og systematisere kunnskapsgrunnlaget om Norges fremtidige kompetansebehov.

Fremover skal de også analysere og peke på utfordringer, og danne grunnlag for planlegging og strategiske kompetansebeslutninger – for både myndigheter og arbeidslivet, regionalt og nasjonalt. KBU har representanter fra partene i arbeidslivet og forskere, samt en representant for fylkeskommunene.

9.2 NHOs kompetansebarometer

NHOs kompetansebarometer er en årlig undersøkelse av NHOs medlemsbedrifters kompetansebehov.³²

9.3 Statistisk sentralbyrå

SSB utgir regelmessig artikler om utdanning og har på oppdrag fra KD bygget opp en rikholdig utdanningsdatabase. De utarbeider jevnlige rapporter, HelseMod og LærerMod, som fremskriver behovet for helsepersonell og lærere. Rapportene presenterer oppdaterte framskrivninger av tilbud av og etterspørsel etter ulike typer personell, gitt at situasjonen i et utgangår holder seg stabilt. På oppdrag fra KD, AID, NFD og HOD utarbeider SSB utdanningsmodellen ADMOD, som tar sikte på å fremskrive tilbud og etterspørsel etter utdanning om lag 20 år frem i tid.

KD har også fast avtale om oppdrag fra SSB. De kan variere fra år til år, men omfatter normalt en publikasjon om nøkkeltall om norsk utdanning. Den siste er Fakta om utdanning 2022,³³ (ssb.no). SSB har i tillegg ansvar for doktorgradsstatistikken i Norge.

SSB har ansvar for å gi data om norsk utdanning til UNESCO, OECD og Eurostat (UOE-data). De følger et internasjonalt klassifiseringssystem kalt the International Standard Classification of Education (ISCED), sist revidert i 2013 av UNESCOs general-konferanse. ISCED ble først utviklet av UNESCO i 1976 og brukes til å rapportere om utdanning fra alle land i verden. Klassifiseringen har så langt blitt oppdatert i 1997, 2011 og 2013.

32 Hva trenger Norge?

33 Fakta om utdanning 2022 (ssb.no)

9.4 Grunnskolens informasjonssystem

Grunnskolens informasjonssystem (GSI) er et system for registrering av opplysninger om grunnskolen i Norge.³⁴ GSI samler inn en omfattende mengde data om grunnskolen i Norge, og har tall tilbake til 1992. Statistikken omfatter elevtall, årstimer, ressurser, spesialundervisning, språklige minoriteter, målform, fremmedspråk, fysisk aktivitet, leksehjelp, SFO, valgfag og PPT.

9.5 Utdanning.no og vilbli.no

Utdanning.no er den nasjonale nettportalen for informasjon om utdanning og yrke, med oversikt over det norske utdanningstilbudet.³⁵ Nettstedet gir oversikt over mer enn 7000 utdanninger i Norge, fra videregående opplæring til høyere utdanning, inkludert fagskoler, folkehøgskoler og etter- og videreutdanningstilbud.

Vilbli.no³⁶ er en informasjonstjeneste for søkere til videregående opplæring, og det er fylkeskommunene, KS og Utdanningsdirektoratet som står bak tjenesten. vilbli.no gir informasjon om utdanningsprogram, programområder og yrker/kompetanser

34 Informasjon (udir.no)

35 Forside | Utdanning.no

36 Videregående opplæring – vilbli.no

10 Forkortelser og lenker

Forkortelser	Lenker
DBH / DBH-F	Database for statistikk om høyere utdanning - DBH (hkdir.no)
HK-dir	Direktoratet for høyere utdanning og kompetanse (hkdir.no)
NOKUT	Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen www.nokut.no
Sikt	Sikt – Kunnskapssektorens tjenesteleverandør https://sikt.no/
SO	Samordna Opptak https://www.samordnaopptak.no
Udir	Utdanningsdirektoratet Forside (udir.no)
Utdanning.no	Utdanning.no
Vilbli.no	Videregående opplæring – vilbli.no
SSB	Statistisk sentralbyrå (ssb.no)
KBU	Kompetansebehovsutvalget
UHR	Universitet- og høyskolerådet https://www.uhr.no/
Nasjonalt fagskoleråd	Nasjonalt Fagskoleråd (fagskoleradet.no)
Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk (NKR)	Forskrift om Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring og om henvisningen til Det europeiske kvalifikasjonsrammeverket for livslang læring – Lovdata

11 Sentrale meldinger

Meld. St. 19 (2020–2021) Styring av statlige universiteter og høyskoler	Meld. St. 19 (2020–2021) (regjeringen.no)
Meld. St. 16 (2020–2021) Utdanning for omstilling – Økt arbeidslivsrelevans i høyere utdanning	Meld. St. 16 (2020–2021) – regjeringen.no
Meld. St. 16 (2016–2017) Kultur for kvalitet i høyere utdanning	Meld. St. 16 (2016–2017) – regjeringen.no
Meld. St. 21 (2020–2021) Fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden	Meld. St. 21 (2020–2021) – regjeringen.no
Meld. St. 7 (2020–2021) En verden av muligheter – Internasjonal student- mobilitet i høyere utdanning	Meld. St. 7 (2020–2021) – regjeringen.no
Meld. St. 14 (2019–2020) Kompetansereformen – Lære hele livet	Meld. St. 14 (2019–2020) – regjeringen.no
Meld. St. 4 (2018–2019) Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2019–2028	Meld. St. 4 (2018–2019) – regjeringen.no

Utgitt av: Kunnskapsdepartementet

Publikasjonskode: F-4483

Design: Departementenes sikkerhets- og
serviceorganisasjon 02/2023

